

Олександра Гронь, к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та безпеки бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Олена Ярмош, к.ф.-м.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та безпеки бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

КОМПЛАЄНС-ОСВІТА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Україна, як держава, яка прагне інтеграції до Європейського Союзу, має поважати і дотримуватися європейських цінностей. Ці цінності, до яких відносяться: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та права людини, включаючи права осіб, що належать до меншин, є фундаментом для розвитку процвітаючих і відповідальних суспільств. Вони проникають у всі сфери життєдіяльності, включаючи бізнес-середовище. Принципами ведення успішного бізнесу на основі європейських цінностей є верховенство права, прозорість, відповідальність та етичність. Отримавши статус кандидата на членство в Європейському Союзі, Україна взяла на себе зобов'язання із посилення боротьби з корупцією та поширення принципів доброчесності в приватному та публічному секторах.

У світлі глобалізації, посилення регуляторних вимог з боку державного регулювання та запитів з боку суспільства щодо корпоративної соціальної відповідальності, комплаєнс-менеджмент набуває особливої важливості. Адже саме заходи в рамках комплаєнс-менеджменту сприяють встановленню стійких і справедливих ділових відносин та запровадженню на підприємствах сучасних інструментів, які мінімізують правові, економічні та репутаційні ризики. Варто відмітити, що сучасні компанії стикаються з безліччю нових викликів. За результатами дослідження CEO Outlook в Україні, проведеного компанією KPMG в серпні-вересні 2024 р., серед ТОП ризиків за останні шість років респонденти-керівники підприємств визначили ризик внутрішньої неетичної культури [3].

Комплаєнс-менеджмент передбачає впровадження в бізнес-стратегію компанії системи заходів, які спрямовані на забезпечення відповідності внутрішньої політики компанії вимогам законодавства, етичним стандартам та корпоративним нормам, попередження можливих ризиків. Бізнес все більше розуміє важливість всіх функцій комплаєнс-менеджменту [5].

Згідно даних дослідження PwC Survey results: Compliance Transformation 2025+ серед опитаних респондентів 45% повідомили, що за останні п'ять років кількість працівників відділу, який відповідає за розробку та втілення політики комплаєнсу в компанії, значно зросла, а роль офіцера з комплаєнсу посилилася через залучення в ключові процеси ланцюгів створення цінності, особливо щодо управління новими ризиками [7]. Роль комплаєнсу змінюється з реактивної контрольної функції на проактивну, підрозділ з комплаєнсу активно долучається до змін в компанії задля створення культури доброчесності і попередження невідповідності прийнятим правилам, нормам та кодексам поведінки.

Дані дослідження Nasdaq Global Compliance Survey Challenges, Evolution, and Future Investments 2024 р. підкреслюють швидку трансформацію комплаєнс сфери. Ефективні комплаєнс-заходи мають вирішальне значення для виявлення і запобігання порушенням нормативних документів, відіграють ключову роль в управлінні репутаційним ризиком. Вже два роки поспіль управління репутаційним ризиком вважається найважливішою функцією команд комплаєнс [6]. Дотримання політик комплаєнсу та ведення бізнесу відповідно до міжнародних стандартів мають велике значення для українських компаній, метою яких є залучення іноземних інвестицій, зростання вартості акцій, зниження відсоткових ставок. Досить довго вважалося, що дотримання вимог комплаєнс є важливим лише для великих компаній та державного сектору, але збільшення можливостей вітчизняних МСП щодо виходу на міжнародні ринки та залучення у міжнародну співпрацю, призвело до необхідності впровадження ними політик комплаєнсу також. Адже продукт, який компанія планує продавати у будь-якій країні ЄС, має відповідати правилам, які діють у цій країні та в усьому ЄС. Працюючи на міжнародному ринку треба бути готовим до співпраці на основі європейських цінностей, і комплаєнс-програми компанії є свідченням підтримки нею таких цінностей [9].

Держава підтримує розвиток в цьому напрямку, адже він відповідає державним пріоритетам. Ще у 2017 р. Україна підписала Декларацію про міжнародні інвестиції та мультинаціональні компанії, яка охоплює такі теми, як сприяння передбачуваності, прозорості та інклюзивності в реалізації інвестиційної політики. Важливими також є баланс інтересів національної безпеки, відповідальна бізнес-поведінка, відсутність дискримінації та суперечливих вимог. Декларація заохочує дотримання керівних принципів для багатонаціональних компаній і наголошує на необхідності співпраці, консультацій і періодичного перегляду імплементованих практик у країнах, які прагнуть членства в ОЕСР. В 2023 р. ОЕСР визнала Україну потенційним членом та розпочала початковий діалог щодо вступу до організації. Влітку 2024 р. була затверджена чотирирічна Програма для України, що допоможе впровадити стандарти організації в різних сферах і відкриє шлях до повноцінного членства. Співпраця з ОЕСР та євроінтеграція є взаємодоповнюючими процесами [2].

Одночасно зі збільшенням уваги до комплаєнс-менеджменту, зростає потреба у кваліфікованих фахівцях у цій сфері. Результати опитування проведеного компанією KMPG це підтверджують. Серед респондентів, які брали участь в дослідженні, 42% відзначили потребу в фахівцях з комплаєнсу, 34% нестачу професійного навчання, тренінгів та отримання сертифікацій співробітниками комплаєнс-відділу. Респонденти відзначили, що для подальшого розвитку функції комплаєнс необхідно підвищувати професіоналізм і знання співробітників, розвивати їх комунікативні навички для формування правильного розуміння ролі і завдань функції всередині компаній [3]. Освіта в цій галузі дозволить фахівцям бути готовими до викликів сучасного ринку та зберігати європейські стандарти у своїй професійній діяльності.

Як відповідь на нагальні потреби щодо підвищення обізнаності підприємців з питань комплаєнсу Всеукраїнською Мережею Доброчесності та

Комплаєнсу (UNIC) у партнерстві з державною установою «Офіс з розвитку підприємництва та експорту», національним проектом Дія.Бізнес за підтримки UNDP в Україні та фінансування Урядів Японії та Німеччини було розроблено освітній курс «Зміцнюючи доброчесність: мінімізація ризиків та розбудова комплаєнсу бізнесом під час відбудови», на порталі Дія.Бізнес було розроблено і опубліковано гайд «Compliance Navigator: шлях до відповідального та ефективного бізнесу» [4]. Метою навчального курсу і гайду є надання вітчизняним підприємцям базовим знанням та практичним навичкам у сфері доброчесності та комплаєнсу, які є важливими для успішного функціонування та розвитку їх бізнесу. Освітній курс розроблений для малого та середнього бізнесу і побудований на основі міжнародних стандартів у сфері ділової доброчесності. Навички сформовані під час проходження курсу дозволять представникам бізнесу мінімізувати ризики, забезпечити конкурентоспроможність компаній.

Ураховуючи значення комплаєнс-менеджменту для сучасного бізнесу, навчальні заклади повинні реагувати на зміни в економічному середовищі та адаптувати свої програми до нових вимог. Запровадження курсу з комплаєнс-менеджменту в закладах вищої освіти дозволить підготувати майбутніх фахівців до викликів глобального ринку. Студенти, які проходять навчання за цією дисципліною, отримують знання, необхідні для управління ризиками та забезпечення етичних норм у бізнесі, що підвищить їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці. Вивчення комплаєнс-менеджменту допоможе розуміти важливість діяти на основі європейських цінностей, враховуючи правові та етичні стандарти, що буде сприяти розвитку відповідального бізнесу.

Вища освіта, яка інтегрує європейські цінності у навчальні програми, допоможе створити основу для взаємодії з міжнародними компаніями, що дотримуються стандартів комплаєнсу. Україна активно інтегрується до європейських економічних та політичних структур, що зумовлює необхідність розвитку стандартів комплаєнсу на національному рівні. Враховуючи це, заклади вищої освіти можуть активно використовувати досвід європейських партнерів, які вже запровадили курси з комплаєнс-менеджменту у програми, у підготовці студентів до викликів глобального бізнесу та інтеграції в європейське співтовариство. Спрямованість діяльності українських закладів вищої освіти на інтеграцію в міжнародний освітянський простір дозволяє обмінюватися досвідом і інформацією, нові можливості для студентів, викладачів та ЗВО.

В 2024 р. п'ять українських закладів вищої освіти разом з партнерами з університетів ЄС розпочали виконання проекту «Впровадження європейського підходу комплаєнс-менеджменту у вищій освіті України» в рамках Програми Erasmus+(CBHE). Метою проекту є впровадження європейського підходу до комплаєнс-менеджменту зі стратегічною метою підвищити рівень академічної доброчесності, міжнародного менеджменту, підприємництва, бізнес-етики та правових аспектів у менш досвідчених українських ЗВО. Цей проект відповідає нагальній потребі поточної глобальної та європейської інтеграції та передбачає значний внесок у відновлення та майбутню ефективність українського бізнесу. Проект спрямований на вдосконалення механізмів навчання та оцінювання, забезпечення якості, управління, інновацій в українських закладах вищої освіти

шляхом інтеграції методології відповідності ЄС. Цілями проєкту є: покращити доступ та якість освіти з комплаєнс-менеджменту у сфері підприємництва, менеджменту та права в українських ЗВО для сприяння адаптації до вимог європейського ринку праці; забезпечити стабільність можливостей працевлаштування для випускників університетів України в контексті європейської інтеграції та глобалізації через комплаєнс компетенції; сприяти цифровій трансформації у викладанні комплаєнс-менеджменту в українських партнерських ЗВО за допомогою інноваційних інструментів. Проєкт наголошує на використанні методології ЄС в українській вищій освіті, що особливо важливо для країн, які не входять до ЄС, як-от Україна, яка прагне вступу до ЄС [8].

Комплаєнс-менеджмент є важливим інструментом забезпечення стабільності, прозорості та відповідальності бізнесу в умовах європейської інтеграції та глобалізації. Враховуючи значний попит на комплаєнс-експертів за кордоном та зростання попиту на таких фахівців в Україні, освіта в цій сфері стане конкурентною перевагою для студентів і майбутніх професіоналів, сприятиме формуванню відповідальної бізнес-культури, що відповідає європейським цінностям та стандартам.

Список використаної літератури

1. Загрядська М., Федоренко Т. Комплаєнс – сучасний інструмент наближення України до європейських цінностей. *Юридична Газета*. 2019. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/komplaens--suchasniy-instrument-nablizhennya-ukrayini-do-evropeyskih-cinnostey.html>
2. ОЕСР. Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних компаній щодо відповідального ведення бізнесу, видавництво ОЕСР. Париж. 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>.
3. Український бізнес очима керівників та керівниць 2024. Дослідження KPMG в Україні. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/11/kpmg-ceo-outlook-2024.html>
4. Compliance Navigator: шлях до відповідального та ефективного бізнесу. URL: <https://business.diaa.gov.ua/initiative/compliance-navigator>
5. ISO 37301:2021 «Система управління відповідністю - Вимоги з керівництвом по застосуванню» URL: <https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:iso:37301:ed-1:v1:en>
6. Nasdaq Global Compliance Survey 2024. URL: <https://www.nasdaq.com/solutions/fintech/resources/reports/nasdaq-global-compliance-survey>
7. PwC Survey results: out of the back office and into the value chain. Compliance Transformation 2025+. URL: <https://www.pwc.ch/en/insights/risk/compliance-transformation-2025plus.html>
8. Project EUComplianceM4UA. URL: <https://eucompliance4ua.eu/>
9. The 2023 Thomson Reuters Risk & Compliance Survey Report: A delicate balance between risk and reward. URL: <https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/investigation-fraud-and-risk/risk-compliance-survey-report-2023/>